

FRA MARX OG KLASSE- KAMP TIL VÆRDI- POLITIK?

Af Niels Kærgård

Det er relevant at beskæftige sig med Marx og hans teorier. Økonomiske interesser og interessemodsetsninger spiller stadig en rolle i samfundslivet. De forskellige befolkningsgruppers økonomiske interesser er således i høj grad styrende for deres politiske holdninger. I værdipolitiske spørgsmål er det uddannelsesniveaue, der øver indflydelse på ens stillingtagen, men bag uddannelsesniveaue er der samtidig økonomiske interesser på spil. Derimod går den sociale hovedmodsetsning i dag i højere grad mellem højt uddannede og ufaglærte end mellem lønmodtagere og ejere.

Karl Marx's teorier og marxismen er en omfattende teoribygning med mange delelementer. Specielt i 1970erne brugte mange megen energi på at diskutere, om det er en sammenhængende teoribygning, eller der er forskel på den unge og den gamle Marx, om Marx skal accepteres totalt, forkastes helt eller om der er "dødt kød", der skal skæres væk.

Selv om der således kan herske tvivl om, hvad marxistisk teori er, er der dog ingen tvivl om, at nogle hovedelementer er en materialistisk historieopfattelse, ifølge hvilken det er de grundlæggende materielle strukturer, der styrer også de kulturelle og værdimæssige forhold i samfundet. "Det er menneskets måde at leve på, der bestemmer dets måde at tænke på, ikke dets måde at tænke på, der bestemmer dets måde at leve på" er et kendt Marx-citat. Det er også oplagt, at et andet hovedelement er en opfattelse af, at de reelle samfundsforhold er præget af klassemodsetsninger. Samfundsudviklingen er præget af en magtkamp mellem samfundsklasser. Der er heller ingen tvivl om, at Marx i den historiske fase, han kaldte kapitalismen, så modsetsningen mellem arbejdere og kapitalejere som den helt dominerende modsetsning. Hovedmålsætningen for Marx var at analysere udbytning i samfundet. Her fandt han, at arbejderne blev udbyttet af kapitalisterne, idet de producerede en merværdi, som tilfaldt arbejdsgiverne, se fx Aage (2004).

Denne samlede teoribygning er på mange måder præget af engelske og tyske ideer og samfundsforhold i midten af det 19. århundrede. Den klassiske økonomi med begreber som brugs- og bytteværdi, arbejdsværdi og i det hele taget værdilære snarere end pristeori og med dens interesse for befolkningsudviklingen og den funktionelle indkomstfordeling var den herskende samfundsvidenskabelige teoribygning med Adam Smith, Thomas Malthus og David Ricardo som de store autoriteter. Samfundene var desuden præget af den tidlige industrialisme med en dårligt stillet arbejderklasse. Den ugentlige arbejdstid var omkring 60 timer.

Tabel 1. Partiernes vælgere fordelt på erhvervsgrupper

Parti	Arbejdere Pct.	Funktionærer Pct.	Landmænd Pct.	Andre selvstændige Pct.	Pensionister, studerende m.v Pct.	I alt Pct.
Enhedslisten	28	34	0	0	38	100
SF	22	45	0	3	30	100
Socialdemokraterne	30	31	0	1	38	100
De Radikale	12	44	0	3	41	100
Venstre	19	32	5	5	39	100
De Konservative	10	36	0	11	43	100
Dansk Folkeparti	32	22	2	8	36	100

Kilde: Bille (2003) side 40.

Der er stadig stor uenighed om i hvilken grad Marx's begreber er forældede. Kulturforskeren og debattøren, lektor dr. phil. Hans Hauge afviste Per Flys film uden at have set dem, fordi de bygger på klasseteorier, mens samfundsforskeren professor Erik Jørgen Hansen derimod siger, at hvis man vil drive samfundsforskning uden klasseanalyser, så svarer det til at ville drive biologi uden at acceptere Darwin.

Det er imidlertid blevet almindeligt også i mange samfundsvidenskabelige kredse at sige, at i fx dansk politik er værdipolitik – kampen mellem globaliseringen og de nationale danske værdier, konfrontationen mellem kristne og muslimske holdninger, kampen mellem nationalkonservatisme og kulturradikalisme osv. – blevet hovedtemaet.

I denne artikel skal tre temaer tages op. I 2. afsnit ses på værdipolitik og materielle interesser. I 3. afsnit ses på klasse modsætningerne i dag, og i 4. afsnit diskuteres udbygningen. Afsnit 5 er en kort konklusion.

Værdipolitik og klasse modsætninger

Det er altså blevet almindeligt at opfatte dansk politik som mere præget af værdipolitik

end af klasseinteresser. Mange vil nok acceptere, at i gamle dage havde Marx ret i, at også dansk politik var præget af økonomiske modsætninger og klasseinteresser. Man talte om arbejderpartier. Venstre var de bedre stillede bønders parti. Det Radikale Venstre var for husmænd og degne, og de Konservative var præget af arbejdsgivernes og de store godsejeres økonomiske interesser.

Men sådan er det ikke i dag. Dansk Folkeparti er det parti, der har størst andel af arbejdere blandt sine vælgere, jf. tabel 1. Det er klart, at der er rudimenter af de gamle klassepartier; Venstre har stadig 5 procent landmænd blandt sine vælgere, og det er langt mere end i de andre partier, men det er jo langt fra at være nogen dominerende gruppe i partiet. SF og De Radikale er de to partier, der er tydeligst præget af en enkelt klasse, nemlig funktionærerne, men funktionærer er jo en meget bred gruppe. Erhvervsstilling er blevet en meget dårlig indikator for politisk tilhørsforhold. Heller ikke indkomstniveau giver nogen klar forklaring af partitilhørsforhold, jf. tabel 2.

Det kunne altså se ud som om klasserne og de økonomiske interesser ikke er styrende for partivalget. Men det er næppe rigtigt – klasserne er bare blevet 2-dimensionelle. Der er

Tabel 2. Husstandsindkomst i partierne

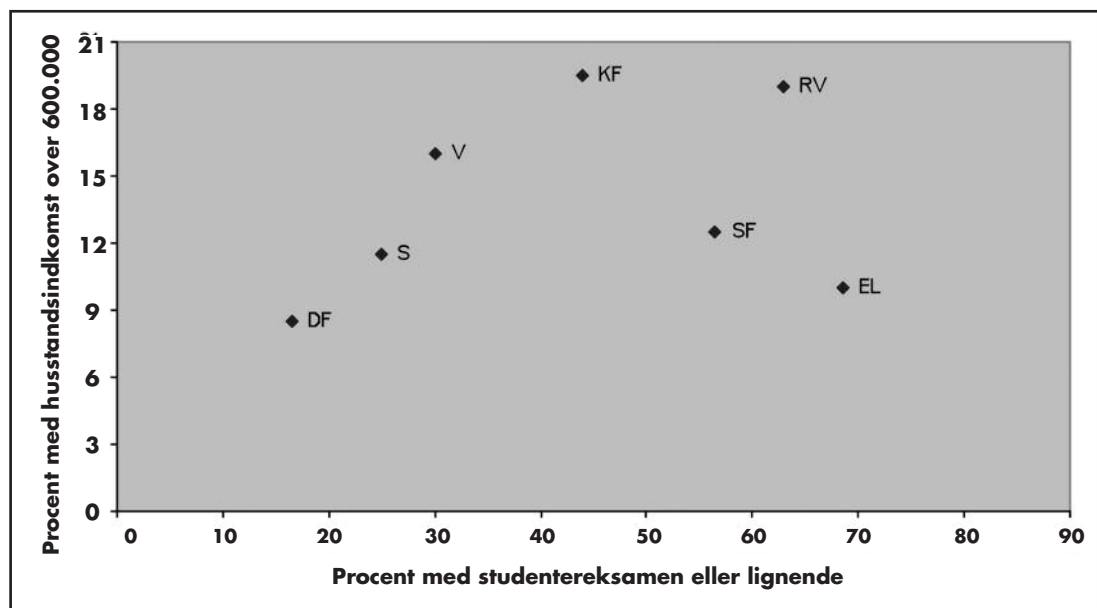
Parti	Andel af medlemmer med indkomst over 600.000	Andel af vælgere med over 600.000
Enhedslisten	15 pct.	5 pct.
SF	20 pct.	5 pct.
Socialdemokraterne	17 pct.	6 pct.
De Radikale	25 pct.	13 pct.
Venstre	22 pct.	10 pct.
De Konservative	27 pct.	12 pct.
Dansk Folkeparti	10 pct.	7 pct.

Kilde: Bille (2003) side 42.

nu både den indkomstdimension, som den klassiske klassedeling gik på, og en uddannelsesdimension, og de to er ikke nødvendigvis stærkt korrelerede. En lavtlønnet har fx ikke samme interesser i forhold til globaliseringen

uafhængigt af, om han er ufaglært arbejdsmand og kun taler dansk eller er arbejdsløs humanist med speciale i fransk og kunsthistorie.

I figur 1 er vist partiernes medlemmer og

Figur 1. Uddannelse og indkomst for danske partier

Kilde: Bille (2003) side 37 og 42.

Note: Der er i kilden anført tal for både partimedlemmer og vælgere. Det her anvendte tal er et gennemsnit af de to tal.

111920

Stort Arbejdermøde!

Borgerligt „Demokrati“ - proletarisk Diktatur! - 2. eller 3. Internationale. - Reformistisk eller revolutionær Socialisme?

Om ovennævnte Emne indleder Venstresocialisternes Folketingskandidat i Vejle Amt, **SIGVALD HELLBERG**, en Diskussion førstkommande

Mandag den 6. September Kl. 7 $\frac{1}{2}$ i „National“.

Adgang for alle Medlemmer af Fællesorganisationen, af Socialdemokratisk Forening, Venstresoc. Forening, Fagoppositionen og Soc. Ungdomsf. **Folketingsmand L. Rasmussen** er skriftlig indbudt.

Kampagnen & Høst Arbejder

Karl Marx' teorier om samfundsudviklingen har i mere end 150 år dannet grundlag for diskussioner om hvilken samfundsmodel, der er den bedste. Løbeseddel fra Venstresocialisternes møde i 1920. (Arbejdermuseet & ABA)

vælgeres uddannelse og indkomst. Det midterste parti er markeret. Det er åbenbart, hvor tæt indkomstvariablen forklarer partiernes placering på en traditionel højre-venstre-skala – De Konservative, Venstre og Det Radikale Venstre har højst indkomst og SF, Socialdemokratiet, Enhedslisten og Dansk Folkeparti lavest. Mere overraskende er det måske, hvor tæt de såkaldte værdipolitiske spørgsmål er korreleret med uddannelsesniveaue. Her finder vi Det Radikale Venstre, SF og Enhedslisten som dem med højst uddannelse, og Venstre, Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti som dem med lavest, og så Det Konservative Folkeparti midt imellem.

Som eksempel på et værdipolitisk spørgsmål kan man se på indvandrepolitikken. Det er almindeligt at se indvandring som et typeeksempel på et værdipolitisk spørgsmål. Det er et debatområde præget af holdninger til in-

ternational solidaritet, til nationale traditioner, til religion, til kulturel mangfoldighed m.m. Det er næppe særlig kontroversielt at klassificere Dansk Folkeparti som det mest indvandre-negative parti og Enhedslisten og Det Radikale Venstre som de mest indvandre-positive tæt fulgt af SF. De Konservative, Venstre og Socialdemokratiet ligger så et sted midt imellem med De Konservative som klart mere indvandre-positive end Venstre.¹ Alt dette kan jf. tabel 3 uden videre forklares ud fra uddannelsesniveaue blandt vælgerne og medlemmerne.

Dette er helt i overensstemmelse med uddannelsesgruppernes økonomiske interesser. Der er næppe tvivl om, at en ufaglært uden fremmedsprogskundskaber med rette kan føle både indvandringen og globaliseringen som en direkte, kortsigtet økonomisk trussel. De ufaglærte job flytter til lavtlønslande, og løn-

Tabel 3. Partiernes holdning til indvandring og uddannelsesniveau blandt medlemmer og vælgere

Holdning til indvandring	Parti	Andel medlemmer med studentereksamen	Andel vælgere med studentereksamen
Positiv	Enhedslisten	70 pct.	67 pct.
	Det Radikale Venstre	61 pct.	65 pct.
	SF	59 pct.	54 pct.
Restriktiv	Konservative Folkeparti	54 pct.	34 pct.
	Socialdemokratiet	29 pct.	21 pct.
	Venstre	33 pct.	27 pct.
Negativ	Dansk Folkeparti	23 pct.	10 pct.

Kilde: Tallene er hentet fra Bille (2003) side 37.

nen bliver her i landet presset af uorganiserede indvandrere, der har et ringere uddannelsesniveau end de etniske danskere. Modsat må den højtuddannede med gode sprogkundskaber i højere grad se et internationalt arbejdsmarked med åbne grænser som nye muligheder og chancer.

Disse intuitive betragtninger støttes af økonomisk teori, jf. Kærgård (2004). Hvis indvandringen først og fremmest består af ufaglærte, vil det presse lønnen for disse (jo flere ufaglærte i forhold til antal højtuddannede og mængden af kapital, jo lavere grænseprodukt og løn til de ufaglærte, og jo højere grænseprodukt og aflønning til de højtuddannede og kapitalen). Og indvandringen har i hvert fald indtil de seneste år først og fremmest bestået af ufaglærte eller flygtninge med en uddannelse, der vanskeligt kunne bruges i Danmark.

Også værdipolitikken er altså udtryk for en gammeldags varetægelse af klasseinteresser. Klasseinteresserne afhænger nu bare også i høj grad af uddannelsesniveauet. Det ser altså ud til, at de forskellige befolkningsgruppers økonomiske interesser i høj grad er styrende også for deres politiske holdninger. Dette gælder også for de såkaldte værdipolitiske

spørgsmål; her er det blot ikke indkomstniveau, men uddannelsesniveau, der er styrende for folks holdninger.

Kapitalister og lønmodtagere

Der kan altså argumenteres for, at Marx havde ret i, at de forskellige befolkningsgruppers økonomiske klasseinteresser i høj grad er styrende for de politiske holdninger, også de værdipolitiske. De enkelte gruppers økonomiske interesser er imidlertid i dag i lige så høj grad styret af deres uddannelsesniveau som af deres indkomstniveau. Det er derimod meget tvivlsomt, om den marx'ske klasseopdeling i arbejdere og kapitalister er relevant i dag. Marx så på et tidligt industrisamfund, hvor arbejdsgiverne var individuelle ejere af enkeltmandsejede virksomheder og arbejderne ufaglærte og uorganiserede. I perioden fra *Das Kapital's* første bind udkom i 1867 til 1. verdenskrig eksploderede antallet af aktieselskaber, jf. tabel 4. I dag er aktieselskaber helt dominerende, og det er ikke aktieselskaber med en række kuponklippende storkapitalister som aktionærer. Der er selvfølgelig blandt aktionærerne en række meget rige enkeltpersoner

Tabel 4. Antal aktieselskaber i Danmark

År	Antal aktieselskaber	Samlet aktiekapital	Aktiekapital i faste priser
1870	52	83 mio. kr.	83 mio. kr.
1891	274	243 mio. kr.	255 mio. kr.
1905	1.824	598 mio. kr.	631 mio. kr.
1914	3.627	916 mio. kr.	821 mio. kr.

Kilde: Rosenberg & Amundsen (1916) side 161 samt forbrugsdeflatoren fra Kærgård (1991).

og familier, men de aktionærer, der dominerer ejerkredsen i mange af de store danske aktieselskaber er ATP, Lønmodtagernes dyrtidsfond, diverse fagforeningers pensionskasser, udenlandske pensionskasser og et bredt spektrum af fonde. Nogle af fondene er selvfølgelig reelt familiekontrollerede formue, men mange af dem er "herreløse" og alment velgørende. Dem, der styrer pensionskasser og fonde, er altså ikke kapitalister i marxistisk forstand, men lønmodtagere (ganske vist ofte meget højtlønnede lønmodtagere). Mange af disse ledere er i øvrigt i dag 1970ernes unge socialistiske økonomer.

Ejerne er altså ikke klassiske kapitalister, men i mange store virksomheder er det heller ikke ejerne, der er de reelt ledende. I mange aktieselskaber med spredt ejerskab er det direktionen og den administrerende direktør, der har magten. Hvis man ser på de lister med de mest magtfulde mænd i dansk erhvervsliv, der med jævne mellemrum offentliggøres, så er de helt domineret af lønmodtagere – administrerende direktører, pensionskasse- og bankdirektører og organisationsledere. Enkelte af dem har selvfølgelig fået deres position som repræsentant for en familieformue, men langt de fleste har nået positionen via en relevant uddannelse og lederevner. Jævnfør forrige afsnit betyder det ikke, at vi har et klasseløst samfund. Klasserne er imidlertid ikke først og fremmest bestemt af pengekapital, men af humankapital, og det, man arver, er ofte i høj grad en "social arv". Det er ikke så få, der er

vokset op i et uformuende akademikerhjem med forældre, der var præster eller gymnasielærere, som efter en relevant akademisk uddannelse er endt som magtfulde erhvervs-mænd.

Options aflønningen er på flere planer et symbol på, at magten i virksomhederne ligger hos direktørerne, ikke hos ejerne. Hele ideen i disse ordninger er jo at få direktørerne til at handle i ejernes interesse. Teorien er, at ejerne er interesseret i profit, herunder aktiekursstigninger, mens direktørerne kan have andre interesser, fx vækst, mange og tilfredse ansatte, synlige sponsorater o.l. Det er nok mere prestigefyldt at lede en stor virksomhed, der gør noget for de ansatte, kulturen og sporten, end en lille, der giver en stor profit. Men når direktionen får løn efter aktiekurs (og dermed profit), får den incitament til at handle i ejernes interesse. Ejerne prøver altså med incitamentet at få lederne til at tage hensyn til deres interesser; det er ikke en selvfølge, at det er noget, de automatisk gør, se fx Det Økonomiske Råd (1999).

Nu er options aflønning et meget upræcist styringsinstrument; aktiekursen bevæger sig af mange andre grunde end direktionens handlinger, fx på grund af de generelle økonomiske konjunkturer i og udenfor branchen. Når de alligevel er blevet så populære, kan det i virkeligheden være et tegn på direktionens magt. Options aflønning er nok tænkt som ejernes forsøg på at styre direktionernes handlinger, men er mange steder i det seneste årtis

højkonjunktur blevet udnyttet af direktionerne til at få eksorbitante reelle lønforhøjelser; lønforhøjelser som de aldrig ville have fået ejerne (bestyrelserne) til at acceptere som led i en "normal" lønforhandling.

Der er altså meget, der tyder på, at vi nok stadig har klasse modsætninger, men at hovedmodsatningen i dag ikke går mellem lønmodtagere og ejere, men mellem fx højt uddannede og ufaglærte. Men det er måske heller ikke noget nyt i det danske samfund. Der har været mange andre konflikter end konflikterne mellem lønmodtagere og arbejdsgivere. I det klassiske danske landbosamfund var en hovedmodsatning mellem de små landbrug (organiseret i husmandsforeningerne) og de store (organiseret i landboforeningerne og 12-mandsforeningerne), og begge grupper var ejere. Det var ikke først og fremmest arbejdslønnen, de sloges om, men kornprisen. For de små havde ofte et større dyrehold, end de havde jord til at producere fodret til, og de var derfor kornkøbende, mens de store i højere grad var planteavlere og kornsælgende. Man kunne også nævne boligpolitikken, hvor der har været modsætninger mellem både ejere og lejere og mellem lejere i den ældre og dem i den nye boligmasse. Marx har altså ikke ret i, at den dominerende hovedmodsatning nødvendigvis er mellem ejere og ansatte.

Udbytning og økonomisk retfærdighed

Hvad er en rimelig løn? Er det rimeligt, at nogle af de gamle kvindefag er så lavtlønnede? Bliver nogen af de udenlandske gæstearbejdere udnyttet? Det er meget lidt mainstream-økonomien kan sige om sådanne spørgsmål jf. Aage (2000) og Kærgård (2003). Men det var vel i en eller anden forstand retfærdigheden i indkomstfordelingen, der interesserede og inspirerede Marx og mange marxister. Et hovedpunkt i hans teorier er hans udbytningsteori. Arbejderne arbejder kun en del af dagen for sig selv. Der produceres det, de selv får i løn – deres bytteværdi. Resten af arbejdsdagen producerer de merværdi til arbejdsgiver-

ne. Arbejderne producerer altså varer med en større bytteværdi (man kunne kalde det arbejdskraftens "brugsværdi") end deres egen bytteværdi (deres aflønning), og denne forskel er en merværdi, der tilfalder kapitalisterne.

Det er klart, at Marx ikke selv opfattede sin teori som en normativ teori eller som en teori om "retfærdighed". Han prøvede at bygge en objektiv teori om fordelingen i det kapitalistiske samfund, bl.a. ud fra Ricardo's herskende økonomiske "mainstream teori". Men det var en "objektiv" teori, der var meget velegnet til at understøtte en politisk-normativ argumentation, og de marxistiske teorier er jo også i høj grad blevet brugt politisk.

Hele Marx's udbytningsteori betragtes i dag af mainstream-økonomien som forældet. Med grænsenytteteoriens gennembrud i 1870-erne og 1880-erne blev begrebsapparatet med brugsværdi, bytteværdi, arbejdsværdi og merværdi forældet. Når en vares grænsenyttelighed og grænseomkostningerne ved at producere den varierer med den producerede mængde, bliver en vares brugs- og bytteværdi en meget variabel størrelse, og hele værdibegrebssystemet træder i baggrunden. Forskellige marxistiske skoler har forsøgt at rehabilitere konstruktionen, men det kan ikke siges at være lykkedes. Kun i lineære modeller synes værdibegreberne at have en rimelig mening, og kun her er det muligt at reducere omkostningerne til en enkelt faktor fx arbejdsværdi.

Man kunne tro, at det betyder, at hele Marx's værdi- og udbytningsteori bør gå i glemmebogen. Og det er der utvivlsomt også mange, der mener. Men det er nok forkert. Man bør nok snarere se på, hvad det var for spørgsmål, Marx stillede sig, end på, hvad det var for svar, han gav.

Det, Marx arbejdede med, kan måske lidt frit fortolket formuleres: Hvad kan den økonomiske teori sige os om, hvordan en indkomstfordeling uden udbytning ser ud? Eller med en umarxistisk sprogbrug: Hvordan ser en retfærdig indkomstfordeling ud? Og det spørgsmål er vel stadig helt centralt. Men for at undgå beskyldninger for at politisere har mainstream-økonomien været meget forsigtig

På arbejdspladserne står "gammel"- og "nydanskere" sammen – også når der strejkes. Strejke på Frederiksberg Metalvarefabrik i 1978. (Foto: Arbejdermuseet & ABA. Fotograf: Finn Svensson)

med eksplicit at diskutere normative problemstillinger. Dette er forstærket af mainstream-økonomiens forsøg på at få karakter af en videnskab, der i præcision og formaliseringsgrad kan sammenlignes med naturvidenskaber som fysik. Mange førende økonomer har drømt om at blive samfundsvidenskabens Newton.

Denne normativt set lidt sterile mainstream-økonomi har givet plads til en række ret løst funderede normative teori i kanten af det økonomiske fagområde. Man kan tænke på, hvor tit et upræcist begreb som bæredygtighed bruges, eller hvor løst diskrimination ofte defineres.

Hele teoribygningen vedrørende corporate social responsibility (eller blot CSR) er et andet eksempel på, hvordan verden råber på etik

og retfærdighed, uden at økonomien har meget at byde på, se Kærgård (2008a).

I mange dele af videnskaben er der et behov for ikke kun at analysere verden, men også at søge at forandre den. FN's klimapanel prøver ikke kun at analysere klimaproblemerne, det prøver også – ind imellem ganske håndfast – at påvirke politikerne. Ernæringsforskere og Ernæringsrådet prøver ikke kun at analysere human ernæring, de prøver også at bekæmpe livsstilssygdomme. Det synes på mange områder at være nødvendigt for videnskaben at gå ind på den farefulde vej væk fra en videnskab med en puritansk holdning til den politiske proces. Som Hector Estrup skrev i sin teorihistorie:

“Man kan måske glemme det i farten, når man

prøver at orientere sig i vore dages meget specialiserede og teknisk vanskelige samfundsvidenskabelige enkeltdiscipliner som økonomi, sociologi, socialpsykologi, statskundskab m.v. Men enhver af disse videnskabsgrene ville miste deres mening, hvis de ikke hver på sit område kunne bidrage til belysning af hovedsagen: Hvordan samfundet bør indrettes. — — — Det ville jo være helt interesseløst at undersøge, hvordan tingene faktisk er, hvis ikke netop for at belyse, om de kunne være anderledes end de er.” (Estrup, 1991 s.178).

Men det er selvfølgelig en vej, der skal betrædes med forsigtighed, jf. Kærgård (1996 og 2003a).

Den marxistiske strategi med at se på, hvor langt vi kan komme med en analyse byggende på den herskende videnskabs forhåbentligt solide fundament, også når det vedrører politisk sprængfarlige emner som økonomisk udbytning, synes også i dag en nødvendig og frugtbar vej at gå. Marx byggede på bl.a. Ricardos værditeori med brugs-, bytte- og arbejdsværdier; det er i dag forældede teorier, men ideen om at bygge politisk brugbare teorier på et strengt videnskabeligt grundlag er der ikke noget i vejen med.

En hovedskydeskive for kritiske og marxistiske økonomer i 1970erne var begrebet Pareto-optimalitet, som blev tæt forbundet med markedøkonomi; under passende, men i virkeligheden ret restriktive, forudsætninger kan det vises, at en markedsligevægt (en Walrasligevægt) er Pareto-optimal. Men det, Vilfredo Pareto kæmpede med, var vel i virkeligheden det samme problem som Marx: Kan vi virkelig ikke som videnskabsmænd sige noget politisk brugbart om, hvad der er rigtigt og forkert? Kunne man ikke tillade sig – uden at politisere – at sige, at hvis mindst en bliver bedre stillet og ingen dårligere, så er det en forbedring? Og hvis det ikke er muligt at lave sådanne forbedringer, så er man nået så langt, som man kan komme ad videnskabelig vej – resten må overlades til politikerne. Men det er jo netop definitionerne på Pareto-forbedringer og Pareto-optimalitet.

Et område, hvor man er gået langt i normativ retning, er miljøøkonomien. Her har man prøvet at give begreber som “bæredygtighed” og “miljøværdier” en præcis mening med definition af stærk og svag bæredygtighed og forskellige empiriske værdisætningsmetoder, se Halsnæs m.fl. (2007).

Der er imidlertid både meget økonomisk teori, der har vendt verden ryggen og alene sigter på den teoretiske æstetik, og mange økonomer, der hæmningsløst har kastet sig over politiseringen. Marx’s ideal i min fortolkning – men langt fra al marxistisk praksis – var at drive en ren objektiv videnskab med et normativt-politisk sigte, og det er stadig et efterstræbelsesværdigt ideal. Hverken økonomerne eller samfundet kan være tjent med, at diskussionerne om social retfærdighed og politisk økonomi overlades til de blødere og løsere dele af samfundsvidenskaberne.

Sammenfatning

Som Adam Smith var den første af de store klassiske økonomer, var Karl Marx den sidste. Hele deres begrebsapparat med brugs- og bytteværdier og arbejdsværdilæren blev forældet med marginalismens gennembrud i 1870erne og 1880erne. Samfundsudviklingen har senere gjort deres klasseopdeling forældet. Ricardo arbejdede i 1800-tallets begyndelse med det traditionelle engelske samfund som model med jordejere, driftsherrer og arbejdere, mens Marx’s interesse var industrisamfundet i 1850erne med kapitalister og arbejdere som de dominerende klasser. Men begge dele er i dag helt forældede.

Det betyder imidlertid ikke, at man kan glemme Marx og hans teorier. Budskabet om, at man kritisk skal analysere og synliggøre de bag argumenterne og teorierne liggende økonomiske interesser og de underliggende interesse modsætninger i samfundet, er stadig uhyre relevant og vigtigt. Det er stadig ofte underliggende økonomiske interesser, der styrer den tilsyneladende idealistiske argumentation. Det var det, Marx på et overordnet plan ville analysere med sin udbytningsteori. Hans teo-

Arbejderne giver forståelse for nødvendigheden af solidaritet videre i "social arv" til deres børn. Fanen er samlingspunkt og det visuelle udtryk for solidaritet i arbejderklassen. (Arbejdermuseet & ABA.)

rier er forældede, men hans intentioner er også i dag uhyre relevante.

Det er en stadig udfordring for videnskaben at søge at nå så langt som muligt i retning af at afdække politisk relevante sammenhænge i samfundet og give gode råd til de politiske beslutningstagere uden at give køb på de faglige kvalitetskrav. Der må være en farbar vej mellem at være politisk irrelevant og at være politiserende?

Noter

1. Denne værdipolitiske placering af De Konservative har det sidste års tid været mindre tydelig, måske fordi partiets politik på det rets- og indvandrepolitiske område tegnes af Tom Behnke og Naser Khader, og ingen af dem har nogen langvarig tilknytning til De Konservative.

Kilder

- Bille, Lars (2003): Hvem er medlemmerne? i Lars Bille & Jørgen Elklit (red.): *Partiernes medlemmer*. Magtudredningen, Århus Universitetsforlag, side 28-47.
- Det Økonomiske Råd (1999): *Dansk Økonomi foråret 1999*. Specielt side 97-172 kapitel 2: "Danske virksomheder: Ejere, styring og effektivitet.", Det Økonomiske Råd, København.
- Estrup, Hector (1991), *Nogle grundtræk af den økonomiske teoris udvikling*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Halsnæs, Kirsten, Peder Andersen & Anders Larsen (red.) (2007): *Miljøvurdering på økonomisk vis*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Kærgård, Niels (1991): *Økonomisk Vækst – En økonomisk analyse af Danmark 1870-1981*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Kærgård, Niels (1996): *Økonomiske Vismænd – politiserende økonomer eller objektive eksperter*. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 134, side 113-128.
- Kærgård, Niels (2003), Arbejdsmarkedet: Rimelig fordeling og nødvendige incitamenter, i Kirsten Bregm (red.), *Økonomiske incitamenter & markeder*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Kærgård, Niels (2003a): Videnskab og politik, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 141, side 399-408.
- Kærgård, Niels (2004): Class Interests, Immigration and the Welfare State, Papir ved konference *The Future of European Welfare States*, RUC, 27.-28. august.

- Kærgård, Niels (2008): Fra folkestyre til politiker-, teknokrat- og markedsstyring, i Jens Holger Schjørring & Torkild Bak (red.): *Fra modernitet til pluralisme*. Forlaget Anis, Frederiksberg, side 323-339.
- Kærgård, Niels (2008a): Ethics and economics: Corporate Social Responsibility and Business Practice. Papir ved konferencen *Ethics & Economy*. CBS, 12.-14. september.
- Rosenberg, P.A. & A. Amundsen (red.) (1916): "Aktieselskab", *Store Nordiske konversationsleksikon*. Bind 1 side 161-164, Store Nordiske konversationsleksikons forlag, København og Kristania.
- Aage, Hans (2000): Fordelingsteori, i Chr. Hjorth-Andersen (red): *Udviklingslinjer i økonomisk teori*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Aage, Hans (2004): *Karl Marx – Den proletariske klasses teoretiker*. Serien Økonomiens konger. Jurist og Økonomforbundets Forlag, København.

Abstract

Niels Kærgård: From Marx and class struggle to value politics, *Arbejderhistorie* 3/2009, pp. 92-102.

Marx' klasseopdeling med kapitalister og arbejdere som de dominerende klasser hører det klassiske industrisamfundet til. Det betyder imidlertid ikke, at man kan glemme Marx og hans teorier. Hans budskabet om, at samfundsvidenskaberne kritisk skal analysere de bag argumenterne og teorierne liggende økonomiske interesser og de underliggende interesse modsætninger i samfundet, er stadig relevant og vigtigt. Det er stadig ofte underliggende økonomiske interesser, der styrer den tilsyneladende idealistiske og værdipolitiske argumentation. Marx' intention var på videnskabelig vis at afdække politisk relevante sammenhænge i samfundet. Det er stadig en vigtig – men somme tider overset – intention for videnskaben at nå så langt som muligt i den retning uden at give køb på de faglige kvalitetskrav. Der er ikke, og bør ikke være, vandtætte skodder mellem politik og videnskab.

Niels Kærgård, professor, fhv. overvismand
Fødevarerøkonomisk Institut, Københavns Universitet
Rolighedsvej 25, 1958 Frederiksberg C
Tlf: +45 35 28 22 64
E-mail: nik @ life.ku.dk